

Ort och datum
Stockholm, 2021-09-24

Handläggare
Carita Fallström

Er referens
S2021/00866

Socialdepartementet

Remissvar – betänkandet God och nära vård - Rätt stöd till psykisk hälsa (SOU 2021:6)

Vårdförbundet är positivt till utredningens förslag och att förslagen har ett tydligt hälsofrämjande, förebyggande och personcentrerat fokus. Förbundet välkomnar särskilt att utredningen betonar vikten av psykisk hälsa snarare än psykisk ohälsa. Därigenom förstärks helhetsperspektivet, vilket kan förbättra förutsättningarna för individer att få rätt stöd vid psykisk ohälsa.

Vårdförbundet är ett yrkes- och fackförbund för legitimerade barnmorskor, biomedicinska analytiker, röntgensjuksköterskor och sjuksköterskor. Förbundet har drygt 115 000 medlemmar, varav drygt 90 000 är yrkesverksamma inom hälso- och sjukvård. Vårdförbundet arbetar för en personcentrerad, säker och nära vård samt en jämlik hälsa.

Allmänna synpunkter

Vårdförbundet har deltagit aktivt och engagerat i utredningens arbete och har under hela utredningstiden upplevt att utredningen varit öppen och lyhörd för förbundets tankar och synpunkter. Detta har märkts i utredningens betänkanden och förbundet har också i huvudsak varit positivt till utredningens tidigare förslag och bedömningar. Även denna gång ser förbundet att utredningen har lyssnat på förbundet.

Vårdförbundet känner igen sig i utredningens beskrivning av nuläget och behoven av förändringar och förbättringar. Förslagen i slutbetänkandet är väl motiverade och betydelsefulla. Om de genomförs kan de göra skillnad för utvecklingen mot en personcentrerad nära vård och jämlik hälsa. Särskilt viktigt är att den nära vården kan få bättre förutsättningar att ge rätt stöd till psykisk hälsa. En förutsättning för att utredningens förslag ska få genomslag är dock att primärvården, både den regionalt och kommunalt finansierade, prioriterar att genomföra de förändringar som behövs och att de säkerställer att det finns relevant kompetens, att medarbetarna får kompetensutveckling och en god och hälsosam arbetsmiljö. Vårdförbundet kan inte annat än instämma i det utredaren skriver om att det "i en adekvat resurs- och kompetensförsörjd primärvård finns förutsättningar att arbeta med hela människan, utifrån dennes situation och i dess närmiljö."

Synpunkter på förslagen och bedömningarna i slutbetänkandet

Kapitel 5 Primärvårdens grunduppdrag

Vårdförbundet tillstyrker förslaget om att primärvårdens grunduppdrag omformuleras från att den ska tillgodose vanligt förekommande *vårdbehov* till vanligt förekommande *fysiska och psykiska vårdbehov*. Även om detta inte innebär någon skillnad mot vad som ändå gäller idag, skulle ett förtydligande och synliggörande kunna leda till att regioner *och* kommuner organiserar, planerar, prioriterar och i övrigt resurssätter vårdbehoven på ett mer likvärdigt sätt. Vården kan därmed bli mer jämlik i landet.

Det behövs ett mer strukturerat och jämlikt omhändertagande av psykisk ohälsa. Vårdförbundet håller med om att primärvården ska tillhandahålla redskap som stödjer människor till psykisk hälsa. Förutom insatser från hälso- och sjukvården handlar det också, så som utredningen beskriver det, om att vara brygga till andra insatser, t.ex. det civila samhället, när de egna resurserna och det nätverk man vanligtvis har omkring sig, är för svagt, eller inte räcker till.

Kapitel 6 primärvårdens organisering

Vårdförbundet är positivt till förslaget om att primärvården bör arbeta med psykisk ohälsa enligt modellen Rätt stöd till psykisk hälsa. Modellen kan leda till ett snabbare och mer ändamålsenligt omhändertagande av psykisk ohälsa i såväl den regionala som kommunala primärvården.

Med modellen kan vården ges på ett mer flexibelt sätt och anpassas utifrån den enskilda personens behov. Vi måste lämna dagens vård där man huvudsakligen utgår från att patienter får anpassa sig till hur hälso- och sjukvården har valt att organisera sig.

För att modellen ska fungera krävs att det finns relevanta och kvalitetssäkrade kunskapsstöd, bedömningsinstrument m.m. och att de också används och utvecklas i vården. Framförallt krävs dock ökad kompetens såväl inom den regionalt som kommunalt finansierade hälso- och sjukvården. Vårdförbundet vill här särskilt lyfta behovet av fler specialistsjuksköterskor för såväl bedömning som behandling samt hälsofrämjande insatser vid psykisk ohälsa. Här ser Vårdförbundet vikten av att det inom primärvården, förutom specialistsjuksköterskor, också i framtiden ska finnas avancerade specialistsjuksköterskor med en utökad och fördjupad kompetens inom exempelvis psykiatri och omvårdnad (APN; Advanced Practise Nursing). Dessa sjuksköterskor kommer att kunna bidra till ökad tillgänglighet, kostnadseffektivitet, förbättrad vårdkvalitet och ökad patienttillfredsställelse. Specialistsjuksköterskor och avancerade specialistsjuksköterskor kan ha en avgörande roll i teamarbetet i den personcentrerade vården.

6.2.1 Vägen in

Vårdförbundet instämmer i att det ska vara enkelt och begripligt för invånarna att veta vart man ska vända sig om man behöver stöd med psykisk ohälsa och att man ska få stöd skyndsamt. Tillgänglighetsfrågan är också viktig och här är det angeläget att en

första bedömning görs av legitimerad personal med relevant kunskap om psykisk ohälsa och att den som gör bedömningen har tillgång till relevanta bedömningsstöd. Tillgänglighet till behandling måste också säkerställas. Även detta kräver tillgång på legitimerad personal med adekvat kompetens.

Det är bra att betänkandet även lyfter frågan om kommunernas primärvård och att man där behöver utveckla rutiner för hur man arbetar med misstänkt psykisk ohälsa. Även detta kräver tillgång till relevant kompetens om idag ofta saknas.

I avsnittet om kommunernas primärvård lyfts frågan om psykosociala team som spänner över huvudmannagränser. Vårdförbundet är positivt till detta och instämmer i det som skrivs om psykosociala team i bakgrundstexterna, s. 202. Där anges att det inte är tillräckligt att man samlar olika kompetenser under ett tak, utan att man behöver ha förmåga att samverka med andra professioner, ha kunskap om, förståelse och respekt för andra professioners funktioner, roller och etiska värderingar. Medarbetarna behöver ges organisatoriska förutsättningar för interprofessionella arbetssätt såväl inom den egna verksamheten som i samverkan med andra aktörer. Detta är alldeles avgörande för hur framgångsrikt arbetet med psykosociala team kan bli.

6.2.2 Organisering av primärvårdens insatser mot psykisk ohälsa

Vårdförbundet är som tidigare enig med utredningen om att strukturen för organiseringen av hälso- och sjukvården bör ha ett starkt fokus på, och utgå från, primärvården och den nära vården, såsom basen i hälso- och sjukvårdssystemet. Detta gäller även beträffande omhändertagandet av psykisk ohälsa där primärvården bör vara den första instansen befolkningen möter. Beskrivningen av den stegvisa vården understryker behovet av ett strukturerat interprofessionellt arbetssätt och Vårdförbundet instämmer i att alla kompetenser bör användas tillsammans på ett klokt sätt.

6.2.3 Samverkan och samarbete

Vårdförbundet instämmer i att samverkan och samarbete mellan kommuner, regioner och närliggande aktörer som socialtjänst, elevhälsa, studenthälsa, företagshälsovård och det civila samhället behöver utvecklas och stärkas. Här vill Vårdförbundet också lyfta vikten av samverkan och samarbete med ungdomsmottagningarna.

Vården ska av patienten uppfattas som sömlös och hinder i form av huvudmannagränser bör i möjligast mån motverkas. När det gäller hinder för samverkan mellan hälso- och sjukvård och socialtjänst anser Vårdförbundet att informationsdelningen behöver underlättas. Det vore värdefullt om förslagen om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation i betänkandet Informationshantering inom vård och omsorg (SOU 2021:4) skulle kunna utvidgas till att gälla inom fler områden än bara vissa insatser för äldre eller personer med funktionsnedsättningar. Detta gäller särskilt i de fall där det finns lagstadgade krav på samverkan mellan hälso- och sjukvård och socialtjänst.

6.3.2 Utbildning och kompetensförsörjning

Som framgått ovan anser Vårdförbundet att den rådande kompetensförsörjningsproblematiken med brist på kompetent legitimerad personal är

en av de svåraste utmaningarna med att genomföra betänkandets förslag. Ur Vårdförbundets perspektiv handlar det, när gäller psykisk ohälsa, främst om bristen på sjuksköterskor och specialistsjuksköterskor. Bristen på kompetensutveckling är ytterligare en försvårande omständighet.

För att arbetsgivarna inom vården ska kunna rekrytera och behålla hälso- och sjukvårdspersonal är det väsentligt att de erbjuder goda anställningsvillkor avseende lön, arbetstider och arbetsmiljö samt att de ger möjligheter till kontinuerlig kompetens- och karriärutveckling.

Vårdförbundet vill framförallt framhålla vikten av att arbetsgivarna erbjuder utbildningsanställningar i form av akademisk specialisttjänstgöring, s.k. AST för att kunna säkerställa tillgången på specialistsjuksköterskor.

Det är bra att utredningen föreslår att Nationella vårdkompetensrådet bör kartlägga behoven av kompetensförsörjning och att man särskilt bör beakta den kommunala hälso- och sjukvårdens behov. Regionerna och kommunerna bör dock inte avvakta en kartläggning, utan omgående vidta åtgärder som säkerställer att erforderlig kompetens finns i primärvården och att nödvändiga kompetensutvecklingsinsatser tillhandahålls.

För att kunna ge en god och säker vård, oavsett om vården handlar om psykisk eller fysisk hälsa, behöver hälso- och sjukvårdspersonalen rätt förutsättningar och möjlighet att arbeta i hälsofrämjande miljöer med en rimlig arbetsbelastning. Medarbetarna måste också kunna arbeta i enlighet med sina etiska koder och ges möjligheter till etisk reflektion.

Mot bakgrund av detta välkomnar Vårdförbundet att utredningen lyfter vikten av medarbetarnas förutsättningar för den egna hälsan samt att huvudmännen behöver beakta att det erbjuds ändamålsenliga insatser till stöd för detta. Att detta och kraven på hållbar arbetsmiljö uppmärksammas är positivt, men förbundet efterlyser fler konkreta åtgärdsförslag beträffande detta.

6.3.3 Uppföljning och forskning

Vårdförbundet anser, så som tidigare, att det behöver byggas upp en systematisk uppföljning av primärvården på en aggregerad nivå. Ytterligare en förutsättning för ökad kunskapsnivå är förbättrade möjligheter till forskning på flera nivåer, framförallt gällande psykisk ohälsa. Forskningen behöver bedrivas i såväl regional som kommunal primärvård. Likaså ser förbundet av utökade och utvecklade kunskapsstöd. Som framhålls av utredningen är gemensamma och adekvata kunskapsunderlag avgörande för att säkerställa en god och jämlik vård i hela landet. Standardiserade vårdförlopp kan vara ett bra sätt att skapa goda förutsättningar för en sammanhållen och integrerad vård om de utgår från patientens behov och omfattar alla aktörer som behöver involveras i patientens process. Samtidigt krävs det professionell kompetens för att bedöma när man i den individuella situationen ska använda sig av ett standardiserat vårdförlopp och när man ska avvika från det. Det går inte att använda som en checklista som passar i alla situationer.

6.3.4 Framtida statliga satsningar

Vårdförbundet kan inte annat än instämma i att framtida statliga satsningar bör vara långsiktiga och att de bör avse såväl regioner som kommuner.

VÅRDFÖRBUNDET

Sineva Ribeiro
Förbundsordförande